

NIE TYLKO STRASBURG?

**ALTERNATYWNE MIĘDZYNARODOWE
INSTRUMENTY OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA**

CZĘŚĆ II:

**POSTĘPOWANIE W SPRAWIE ODESŁAŃ PREJUDYCJALNYCH
PRZED TRYBUNAŁEM SPRAWIEDLIWOŚCI UE**

15 GRUDNIA 2017 R.

**Krzysztof Pleśniak
Katarzyna Szychowska**

MATERIAŁY SZKOLENIOWE

SPIS TREŚCI

MATERIAŁY SZKOLENIOWE	3
------------------------------------	----------

O AUTORACH	4
-------------------------	----------

CZĘŚĆ I

SYNTETYCZNE PRZYPOMNIENIE NAJISTOTNIEJSZYCH CECH POSTĘPOWANIA PREJUDYCJALNEGO	5
--	----------

Kompetencje TSUE w trybie prejudycjalnym	5
Zakres stosowania prawa UE	6
Zakres stosowania Karty Praw Podstawowych	6
Odesłania prejudycjalne w liczbach.....	7
Przykłady odesłań sądów polskich	7

CZĘŚĆ II

POSTĘPOWANIE PREJUDYCJALNE Z PERSPEKTYWY SĄDU KRAJOWEGO	8
--	----------

Rola sądów krajowych	8
Pojęcie sądu krajowego.....	8
Odesłanie prejudycjalne	8
Konsekwencje braku odesłania	9
Aspekty proceduralne	9
Treść odesłania	10

CZĘŚĆ III

POSTĘPOWANIE PREJUDYCJALNE Z PERSPEKTYWY ETS	10
---	-----------

Struktura Trybunału	10
Postępowanie przed ETS – rozpoczęcie procedury	11
Postępowanie przed ETS – tryby szczególne	11
Postępowanie przed ETS - Uczestnictwo	12
Postępowanie przed ETS – rozstrzygnięcie w drodze postanowienia	12
Dopuszalność pytania	12
Dopuszalność pytania – Przykłady	13
Rola sędziego sprawozdawcy.....	14
Rola Zgromadzenia Ogólnego	14
Rola Przewodniczącego izby	14
Organizacja pracy składu sędziowskiego (izby)	14
Postępowanie pisemne	14
Rozprawa	15
Rola rzecznika generalnego.....	15
Opracowanie wyroku.....	15
Skutki orzeczenia prejudycjalnego.....	15
Wymiar sprawiedliwości „w sieci”	16

MATERIAŁY SZKOLENIOWE

Poniższe materiały zostały przygotowane na drugie z cyklu szkoleń Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka na temat procedury zadawania pytań prejudycjalnych oraz orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w obszarze ochrony praw człowieka. Szkolenie odbyło się 15 grudnia 2017 r.

Podczas spotkania omówiono takie zagadnienia, jak: decyzje dotyczące wagi i sposobu rozpoznania pytania prejudycjalnego, przyspieszony i pilny tryb prejudycjalny, przyczyny leżące u podstaw odrzucania pytań w drodze postanowienia. Poruszono również problemy dotyczące odpowiedzialności Państwa Członkowskiego za niezadanie pytania prejudycjalnego.

O AUTORACH

Krzysztof Pleśniak – Absolwent WPiA UŚ w Katowicach, radca prawny; od 2004 r. urzędnik w Instytucjach Europejskich, w tym 4 lata w Trybunale Sprawiedliwości (prawnik-lingwista), a następnie 9 lat w Radzie UE (służby prawne – doradztwo w sprawach pracowniczych, doradztwo w procesach legislacyjnych oraz w zakresie stosowania prawa przez Państwa Członkowskie, reprezentacja Rady UE oraz Rady Europejskiej przed sądami UE); od 1 marca 2017 referendarz w gabinecie rzecznik generalnej E. Sharpston w Trybunale Sprawiedliwości (opracowanie spraw i przygotowanie rozpraw i projektów opinii rzecznika generalnego).

Dotychczasowe główne obszary działania: prawo podatkowe, prawo służby cywilnej oraz (dawny) drugi i trzeci filar prawa UE.

Katarzyna Szychowska – Absolwentka Uniwersytetu Łódzkiego i Université Libre de Bruxelles, LL.M. W latach 2005-2007 pracownik naukowy Université Libre de Bruxelles. W latach 2008-2011 adwokat, członek izby adwokackiej w Brukseli. W latach 2007-2010 pracownik kancelarii Wardyński i Wspólnicy. Od 2011 r. referendarz w Sądzie Unii Europejskiej (gabinety sędziów I. Wiszniewskiej-Bialeckiej, D. Gratsiasa i K. Kowalik-Banczyk). Stale współpracuje z Centrum Prawa Europejskiego Université Libre de Bruxelles.

Dotychczasowe główne obszary działania: prawo międzynarodowe prywatne, współpraca sądowa w sprawach cywilnych i handlowych, pomoc państwa.

CZĘŚĆ I

SYNTETYCZNE PRZYPOMNIENIE NAJISTOTNIEJSZYCH CECH POSTĘPOWANIA PREJUDYCJALNEGO

Kompetencje TSUE w trybie prejudycjalnym

Odesłanie prejudycjalne - kluczowy element „kompletnego systemu środków zaskarżenia” Trybunał zapewnia poszanowanie prawa w wykładni oraz stosowaniu Traktatów (19 TUE)

- przez państwa członkowskie
 - pytanie prejudycjalne o interpretację (267 TFUE)
 - skarga na naruszenie zobowiązań (258-260 TFUE)
- przez instytucje i organy Unii
 - pytanie prejudycjalne o ważność (267 TFUE)
 - skarga o stwierdzenie nieważności aktu (263 TFUE)
 - skarga na bezczynność (265 TFUE)
 - skarga odszkodowawcza (268 +340 TFUE) etc.
- procedura współpracy sądowej
 - Dialog i współpraca równych partnerów
 - Brak podporządkowania, rozdział kompetencji
 - Jednolity, zintegrowany system kontroli sądowej
 - ETS – serce systemu, sądy krajowe – płuca
 - Już nie samotne wyspy, lecz sieć
- w ramach zawisłego sporu
- na wniosek sądów Państw Członkowskich
- wyłącznie w zakresie stosowania prawa UE
 - wykładnia na czasy „heroiczne” /normalne
 - nowa fala: II i III filar, Karta Praw Podstawowych

Trybunał orzeka w przedmiocie:

- wykładni prawa pierwotnego Unii Europejskiej
- wykładni prawa wtórnego Unii Europejskiej
- ważności prawa wtórnego UE (w świetle Traktatu)
 - Wyjątek: WPZiB – Art. 275 TFUE
 - ale wyjątek: Rosneft C-72/15, pkt 58-81
- ważności zastosowania uproszczonego trybu zmiany Traktatów Art. 48(6) TUE – C-370/12 Pringle (pełny skład)

Przedmiotem odesłania **nie może** być wniosek:

- w przedmiocie ustalenia stanu faktycznego i prawnego w sprawie przed sądem krajowym
- o dokonanie wykładni bądź orzeczenie o ważności prawa krajowego
- o dokonanie wykładni umów międzynarodowych, których stroną nie jest UE, np. EKPCz!
- o orzeczenie o bezczynności instytucji UE (odrębne postępowanie art. 265 TFUE)
- o orzeczenie o odpowiedzialności deliktowej UE (odrębne postępowanie art. 340 TFUE)
- o orzeczenie o wykładni własnych wyroków (odrębne postępowanie art. 43 Statutu TSUE)
- o orzeczenie o kosztach w postępowaniu krajowym

Trybunał **nie ma kompetencji** do orzekania o **zgodności** prawa krajowego z prawem UE, ale:

- dokona użytecznej interpretacji prawa UE
- modelowa sentencja wyroku prejudycjalnego:
[dany przepis prawa UE] należy interpretować w ten sposób, że (nie) sprzeciwia się on takiemu przepisowi, jak ten w postępowaniu przed sądem krajowym, zgodnie z którym ...

Obowiązek zapewnienia skuteczności prawa UE, w tym pominięcia stosowania prawa krajowego (Denkavit 61/79)

Zakres stosowania prawa UE

- prawo wtórne, w tym umowy międzynarodowe zawarte przez UE
- również gdy stosowanie prawa UE wynika z prawa krajowego (Dzodzi C-297/88; BAT C-221/01, pkt 40; Feron C-170/03, pkt 11; Ingegneri di Verona C-111/12, pkt 33-4)
- również w kwestii czy i w jakim zakresie prawo UE odsyła do prawa krajowego (Eierkontor 29/68, pkt 5)
- dyrektywy, które nie zostały transponowane; nawet przed terminem transpozycji (Mangold C-144/04, pkt 68)
- gdy stosuje się przepis prawa krajowego implementujący/transponujący prawo UE
- bez znaczenia czy przepis UE ma bezpośredni skutek (Mazalai 111/75) lub charakter wiążący (Grimaldi C-322/88)
- sytuacje **związane z korzystaniem z 4 swobód** podstawowych
 - w tym w ramach kompetencji dzielonej bądź wyłącznej Państwa Członkowskiego
 - w tym każde ograniczenie podstawowych swobód (formuła Dassonville 8/74)

Zakres stosowania Karty Praw Podstawowych

Art. 51 ust. 1 KPP:

Postanowienia niniejszej Karty mają zastosowanie do [...] Państw Członkowskich wyłącznie **w zakresie, w jakim stosują one prawo UE.**

Art. 51 ust. 2 KPP:

Niniejsza Karta nie rozszerza zakresu zastosowania prawa Unii poza kompetencje Unii, **nie ustanawia nowych kompetencji ani zadań Unii**, ani też nie zmienia kompetencji i zadań określonych w Traktatach.

6

Protokół 30:

N.S. C-411/10, pkt 120: Art. 1 ust. 1 protokołu nr 30 potwierdza treść art. 51 karty dotyczącego jej zakresu stosowania, a nie ma na celu zwolnienia UK lub Polski z obowiązku przestrzegania postanowień Karty ani uniemożliwienia sądom i trybunałom w tych państwach członkowskich czuwania nad przestrzeganiem tych postanowień.

KPP ma zastosowanie, gdy:

- stosowanie wprost prawa UE – *Wachauf* 5/88 (doktryna „przestawiciela”)
- stos. przepisu prawa krajowego **implementującego** prawo UE:
 - stosowanie prawa w wykonaniu dyrektyw – *Lindqvist* C-101/01
 - *Delvigne*, C-650/13, pkt 33
 - *Lesoochranárske zoskupenie* C-243/15, pkt 52
- stosowanie przepisów prawa krajowego, które „**mieszczą się w zakresie zastosowania** prawa UE”:
 - *Åkerberg Fransson* C-617/10, pkt 21, 28
 - *Aranyosi Căldăraru* C-404/15
- przepisy krajowe wprowadzające **odstępstwo** dozwolone przez prawo UE:
 - *Tele2 Sverige* C-203/15, pkt 74
 - *ERT* C-260/89, pkt 43, *Pfleger* C-390/12, pkt 35
 -
- **Art. 47 KPP** – również wtedy, gdy prawo UE nie przewiduje prawa proceduralnego:
 - *Agrokonsulting* C-93/12, pkt 59-60, a contrario; *Berlioz Investment Fund* C-682/15, pkt 34-41 – prawo do skargi
 - *Ghezalbash* C-63/15, pkt 35-53 – prawo do skargi
 - *Mukarubega* C-166/13, pkt 49 - prawo do bycia wysłuchanym
 - *Sopropé* C-349/07, pkt 38 - prawo do obrony

Kryteria Siragusa C-206/13, pkt 25-26

- czy dany przepis krajowy służy wykonaniu przepisu prawa UE
- jaki jest charakter tego uregulowania, czy służy ono realizacji celów innych niż te objęte prawem UE, nawet jeśli wpływa na nie w sposób pośredni
- czy istnieją przepisy prawa UE regulujące daną dziedzinę w sposób szczególny lub mogące mieć dla niej znaczenie
- czy przepisy UE w danej dziedzinie nakładają na Państwa Członkowskie zobowiązania w odniesieniu do danej sytuacji
- nie jest to lista kumulatywna ani wyczerpująca; są to kryteria orientacyjne

Podobnie: *Hernández* C-198/13, *Torrallbo Marcos* C-265/13, *Demarchi Gino i Garavaldi* C-177/17; *DEB* C-279/09; *Dano* C-333/13, pkt 89-91; *Brey* C-140/12, pkt 41, zob. też opinię w sprawie *Ispas* C-298/16

Odesłania prejudycjalne w liczbach

Ilość pytań z różnych Państw Członkowskich (2016):

- Niemcy: 84
- Włochy: 62
- Hiszpania: 47
- Niderlandy: 26
- Belgia: 26
- Polska: 13 (2016), 17 (2016)
- Ogółem (2016): 453

Przykłady odesłań sądów polskich

- dotychczas około 120 odesłań z Polski
- C-658/17 – odmowa wydania aktu poświadczenia dziedziczenia (rozp. 650/2012)
- C-512/17 – uznawanie orzeczeń w sprawach rodzinnych
- C-490/17 – prawa pasażerów lotniczych
- C-421/17 - czynności podlegające podatkowi VAT
- C-337/17 - jurysdykcja - actio Pauliana
- C-176/17 – powództwo z weksla a Dyrektywa 93/13
- C-140/17 – VAT – zmiana przeznaczenia dobra inwestycyjnego
- C-106/17 - powództwo cesjonariusza przeciwko ubezpieczycielowi OC z wypadku drogowego w innym PCz
- C-66/17 - tytuł egzekucyjny dla roszczeń bezspornych – rozp. 805/2004
- C-35/17 - wykluczenie oferenta z postępowania o udzielenie zamówienia publicznego
- C-30/17 – akcyza na alkohol – podstawa wymiaru
- C-19/17 - wydatki na działania finansowane z funduszy strukturalnych
- C-517/16 – kwalifikacja emerytury pomostowej - rozp. 883/2004 o koordynacji systemów zabezp. społ. (pytanie dot. ważności)
- C-429/16 – zasady zwolnień grupowych
- C-403/16 – kodeks wizowy UE a prawo do skargi do sądu
- C-330/16 - najem lokalu a dyrektywa 2011/7 o zwalczaniu opóźnień w płatnościach
- C-294/16 – europejski nakaz aresztowania
- C-390/15 – VAT na b-booki (pytanie dot. ważności)

CZĘŚĆ II

POSTĘPOWANIE PREJUDYCJALNE Z PERSPEKTYWY SĄDU KRAJOWEGO

Rola sądów krajowych

Sąd krajowy sądem prawa UE

- Art. 19 TUE + 267 TFUE
- nowy przepis Art. 19 ust. 2 TUE
 - uzupełnienie „kompletnego systemu środków zaskarżenia” (294/83 Les Verts) wobec ograniczeń wynikających z formuły Plaumann 25/62
- kompetencje wynikające z Traktatów:
 - samodzielne stosowanie prawa UE – 99% przypadków
 - inicjacja procesu wykładni i kontroli legalności prawa UE
 - prawo podjęcia ostatecznego rozstrzygnięcia
 - rozproszona kontrola zgodności prawa krajowego z prawem UE

Zapewnienie **pełnej skuteczności** prawa UE:

- Bezpośrednie stosowanie prawa UE z pierwszeństwem przed prawem krajowym (26/62 Van Gent en Loos)
- Pominięcie niezgodnych norm prawa krajowego (106/77 Simmenthal, C-213/89 Factortame, C-119/05 Lucchini)
- Interpretacja zgodna prawa krajowego (158/86 Murphy)
- Wyłączenie kompetencji do stwierdzania nieważności przepisów prawa UE (w świetle Traktatu bądź prawa krajowego, w tym konstytucji – Foto Frost 314/85, pkt 14-20)
- Obowiązek odesłania prejudycjalnego – 267 TFUE

Pojęcie sądu krajowego

8

Odesłanie od innego podmiotu - niedopuszczalne

Decyduje zespół cech ustrojowych i funkcjonalnych:

- podstawa ustawowa
- trwały charakter
- obowiązkowy charakter jurysdykcji
- stosowanie reguł postępowania
- wydaje wiążące orzeczenia sądowe (nie administracyjne)
- niezależność i bezstronność (sic!) C-506/04, pkt 49-53; C-53/03, pkt 31-37; C-49/13 MF 7 a.s., pkt 24.
- postępowanie sporne

Odesłanie prejudycjalne

- Prawo **każdego** sądu - orzecznictwo ustrojowe:
 - *Cartesio* C-210/06 (HU) – sąd wyższej inst. nie może uchylić odesłania
 - *Elchinov* C-173/09 (BG) - sąd niższej inst. może zadać pytanie mimo wytycznych sądu wyższej inst. po uchyleniu
 - *Križan* C-416/10 (SK) - sąd niższej inst. może zadać pytanie mimo nakazu stosowania wykładni Sądu Konstytucyjnego
 - *Ogyanov* C-554/14 (BG) – sąd może zadać pytanie mimo zakazu wypowiedania się o sprawie przed wyrokiem
 - i oczywiście: sąd wyższej inst. związany wykładnią uzyskaną na skutek odesłania sądu niższej inst.
- Pluralizm sądowy, dialog na różnych poziomach
- **Prawo** każdego sądu
 - prawo wyłączne – tylko sąd Państwa Członkowskiego
 - na wniosek strony bądź ex officio
 - podniesienie prawa UE ex officio:
 - brak nakazu przełamania zasady pasywności sędziego

Część II. Postępowanie prejudycjalne z perspektywy sądu krajowego

- lecz wyjątki, np. klauzule abuzywne, ochrona konsumentów
- Gdy odpowiedź niezbędna do rozstrzygnięcia zawisłego przed nim **sporu**
 - w tym gdy rozstrzygnięcie deklaratoryjne
 - w tym gdy postępowanie o ustalenie prawa
 - pytanie niedopuszczalne – tylko gdy oczywisty brak związku z przedmiotem lub brak znaczenia dla sprawy
- Gdy zastosowanie w sprawie ma prawo UE
 - również gdy w połączeniu z prawem krajowym
 - również gdy wątpliwości co do konstytucyjności prawa krajowego - C-348/89, pkt 46
- Kiedy **obowiązek**?
 - sądy, od których nie przysługuje skarga
 - wątpliwości co do ważności aktu prawa UE (wyjątek : jest jasne, że strona mogła sama zaskarżyć akt zgodnie z Art. 263 TFUE – zasada „Deggenorf”

Sądy, od których nie przysługuje skarga

- w tym skarga podlegająca uprzedniej kontroli dopuszczalności bądź ograniczona tylko do pewnych zarzutów - *Cartesio*, C-210/06, pkt 76-77
- skarga konstytucyjna - bez znaczenia fakt, że orzeczenie danego sądu podlega kontroli konstytucyjnej - *Križan* C-416/10, pkt 72
- bez znaczenia fakt, że dany przepis był już poddany kontroli konstytucyjnej - C-378/08 *ERG*, pkt 32
- W warunkach polskich w szczególności TK, SN, NSA

Konsekwencje braku odesłania

- uchybienie zobowiązaniom PCz - Art. 258 TFUE
 - nawet gdy spowodowane zaniechaniem organu konstytucyjnie niezależnego - C-129/00 (IT), C-154/08 (ES)
 - brak konsekwencji finansowych dla PCz - *Humblet/BE* - 6/60
- nałożenie sankcji w trybie Art. 260 TFUE
- odszkodowanie od PCz za wyrządzoną szkodę
 - obowiązek zapewnienia skuteczności tego prawa (*Köbler* C-224/01, pkt 33-36; *Traghetti* C-173/03, pkt 42-46; *Ferreira da Silva e Brito*, C-160/14)
 - przysługuje wyjątkowo (kwalifikowane naruszenie) - *Tomášová* C-168/15
- stwierdzenie naruszenia przez ETPCz - Art. 6 EKPCz
 - zaniechanie odesłania bez uzasadnienia *Dhahbi/Włochy*, 17120/09, *Schipani/Włochy*, 38369/09
 - zaniechanie odesłania, gdy brak orzecznictwa ETS *Michaud/Francja*, 12323/11, pkt 114-115
- problem immunitetu prawa UE przed ECHR – ryzyko podważenia domniemania „Bosphorus” (45036/98)
- możliwość zasądzenia odszkodowania
- obowiązek wykonania wyroku
 - nadzór przez Komitet Ministrów Rady Europy

Aspekty proceduralne

Z punktu widzenia sądu odsyłającego:

- pytać gdy stan prawny i faktyczny w miarę już ustalony
- brak szczególnej formy – prosto, zwięźle, precyzyjnie
- obowiązek zawieszenia postępowania głównego
- możliwość zawieszenia stosowania aktu prawa krajowego lub prawa UE (*Factortame* C-213/89, pkt 19-23; *Krüger* C-334/95, pkt 43-53; *Zuckerfabrik* C-143/88, pkt 26-31)

- postępowanie incydentalne
- postępowanie wolne od opłat
- obowiązek powiadomienia o zdarzeniach mogących mieć wpływ na upadnięcie postępowania (zalecenia pkt 24, opinia C-664/15, pkt 30)
- ETS może podnieść z urzędu (Gramsci C-350/13)
- obowiązek powiadomienia o dalszym przebiegu postępowania, przestania orzeczenia kończącego (zalecenia pkt 29)
- ETS nie rozstrzyga o kosztach
- stan prawny i faktyczny - *standstill*
- postępowanie niesporne
- podlega wyłącznie prawu procesowemu UE
- jurysdykcja ETS: tak długo jak pytanie nie zostanie wycofane
- doktryna odpowiedzi użytecznej (pragmatyzm):
 - wniosek o udzielenie wyjaśnień
 - przeformułowanie pytania – sprawa 35/85 Tissier, pkt 9-10
 - interpretacja wszystkich przepisów prawa UE mających znaczenie dla rozstrzygnięcia – idem
 - możliwość ponownego pytania – gdy odmowa lub odp. niewystarczająca

Treść odesłania

- Art. 94 reg. post., pkt 15 zaleceń
- **Pytania**
 - wyodrębnione w tekście
 - wskazanie przedmiotowego przepisu prawa UE
- **Uzasadnienie**
 - opis stanu faktycznego i prawnego, kwalifikacja prawna (w zakresie niezbędnym do udzielenia odpowiedzi)
 - dlaczego akurat ten przepis prawa UE? jaki jest związek przepisu prawa UE ze sprawą?
 - dlaczego pytam? dlaczego odpowiedź jest niezbędna dla rozstrzygnięcia sprawy?
- ewentualne **dodatkowe elementy**:
 - własne stanowisko, propozycja odpowiedzi
 - argumenty stron – nie zastępuje ustaleń sądu!
 - wniosek o zastosowanie trybu przyspieszonego/ pilnego
 - wniosek o utajnienie danych – przed publikacją w Dz.Urz.UE!
- pismo przewodnie (ułatwienie = przyspieszenie pracy Greffe)
- lista i dane stron i interwenientów w post. krajowym

10

CZĘŚĆ III.

POSTĘPOWANIE PREJUDYCJALNE Z PERSPEKTYWY ETS

Struktura Trybunału

Trybunał jako instytucja wielojęzyczna

- system językowy
 - wszystkie języki oficjalne
 - język postępowania – wybór skarżącego, chyba że pozwanym jest PCz, DDP – język odesłania prejudycjalnego
 - wystąpienia stron na rozprawie – język postępowania, prócz PCz
- zasady publikacji wielojęzkowej (zasada: wyroki - tak, postanowienia - nie)
- wewnętrzny język roboczy – francuski

Część III. Postępowanie prejudycjalne z perspektywy ETS

Trybunał jako instytucja wielokulturowa

- różne kultury prawne
- różne zawody prawnicze (zasady rekrutacji, Komitet 255)

Gabinety Członków

- sędziowie
- referendarze
 - zadania
 - kim są?
- sekretariaty

Sekretarz

- zwierzchnik personelu
- administracja i wykonanie budżetu, etc.

Sekretariat (Grefe)

- nadawanie biegu pismom (9 AD na 23 języki)
- doręczenia
- kontakty ze stronami oraz z sądami
- propozycje i projekty aktów proceduralnych

Dyrekcja Tłumaczeń

- DDP: tłumaczenia, omissis, streszczenia

Dział Analiz i Dokumentacji

- wstępna analiza spraw (zawartość, niewiązący charakter)
- streszczenia wyroków i słowa kluczowe
- noty prawno-porównawcze

Inne jednostki administracyjne

Współpraca z Urzędem Publikacji UE

Postępowanie przed ETS – rozpoczęcie procedury

- Analiza przez dział analiz i dokumentacji – analiza wstępna, niewiążąca
- Tłumaczenie (warunek dalszych czynności)
- Publikacja pytań w Dzienniku Urzędowym
- Prezes ETS:
 - wyznaczenie sędziego sprawozdawcy (kryteria)
 - wyznaczenie daty sprawozdania wstępnego
 - decyzje proceduralne do czasu wyznaczenia składu
- Pierwszy rzecznik generalny: wyznaczenie RG

Postępowanie przed ETS – tryby szczególne

- Tryb zwykły + możliwość priorytetowego rozpatrzenia sprawy
 - Tryb przyspieszony – Art. 105 reg. post.
 - charakter sprawy wymaga niezwłocznego rozstrzygnięcia
 - na wniosek sądu odsyłającego lub ex officio
 - **wniosek**: uzasadniony, propozycja odpowiedzi, wyraźnie zaznaczyć lub osobne pismo
 - decyduje Prezes ETS
 - skrócona faza pisemna
 - orzeczenie po zajęciu stanowiska przez RG

- Tryb pilny – Art. 107 reg. post.
 - tylko w zakresie WSiSW, w szczególności:
 - strona pozbawiona wolności
 - rozstrzygnięcie o władzy rodzicielskiej małoletniego
 - na wniosek sądu odsyłającego lub ex officio
 - **wniosek**: uzasadniony, propozycja odpowiedzi, wyraźnie zaznaczyć lub osobne pismo
 - faza pisemna – ograniczony krąg, można pominąć
 - decyduje izba
 - orzeczenie po zajęciu stanowiska przez RG

Postępowanie przed ETS - Uczestnictwo

- Art. 23 ustęp drugi Statutu ETS, Art. 96 reg. post.:
 - Państwo Członkowskie; Komisja; instytucja UE, której akt jest kwestionowany
 - strony oraz interwenienci przed sądem krajowym (określenie wg prawa krajowego)
- Prawo złożenia uwag na piśmie w przedmiocie pytań
- Prawo do udziału w rozprawie
- Brak możliwości :
 - kwestionowania stanu prawnego lub faktycznego ustalonego przez sąd krajowy
 - kwestionowania celowości bądź treści pytań
 - zadawania pytań dodatkowych

Postępowanie przed ETS – rozstrzygnięcie w drodze postanowienia

- Dwie podstawy prawne:
 - Art. 53 ust. 2 reg. post.
 - Art. 99 reg. post.
- Uproszczona procedura
- Postanowienie najczęściej niepublikowane

Dopuszalność pytania

Domniemanie niezbędności, adekwatności

Braki formalne:

- brak pytania
- brak zawisłej sprawy (sporu)
- brak precyzyjnego wskazania przepisu prawa UE
- niewystarczający opis stanu faktycznego lub prawnego

Niedopuszczalne są pytania:

- ogólne, czysto hipotetyczne bądź zupełnie niejasne
- bez związku z przedmiotem sprawy
- bez wpływu na rozstrzygnięcie sprawy
- dotyczące nieobowiązujących bądź niemających zastosowania przepisów prawa UE
- poza zakresem stosowania prawa UE (nawet jeśli dotyczy prawa/zasady przewidzianej w KPP!)
- pytanie o ważność aktu UE stanowiące próbę obejścia terminu do złożenia skargi (C-188/92 Textilwerke Degendorf)
- dotyczące *acte clair/acte éclairé* (283/81 CILFIT, pkt 13-20)
wyjątek: pytanie dotyczy ważności przepisu prawa UE analogicznego do przepisu uznanego już za wadliwy

Dopuszalność pytania – Przykłady

- C-282/14 Stylinart sp. z o.o. - odszkodowanie za wywłaszczenie – prawo własności w KPP, ale brak przepisu prawa UE
- C-28/14 Pańczyk - powołana zasada proporcjonalności ale bez związku z prawem UE
- C-333/17 - Art. 38 KPP ochrona konsumentów bez powołania się na akt prawa wtórnego realizujący to prawo);
- C-177/17 - odszkodowanie za przewlekłość postępowania upadłościowego regulowanego prawem UE
- C-484/16 - zmiana kwalifikacji z k.k na k.c. przepisu o naruszeniu dóbr osobistych w prawie włoskim
- C-321/16 - czy trzecie z rządu aresztowanie podsądnego narusza jego prawa podst.
- C-243/14 - odesłanie wniesione bezpośrednio przez stronę postępowania
- C-204/14 - przepisy UE wskazane przez sąd odsyłający nie mają zastosowania w sprawie
- C-246/14 - obniżenie uprawnień rentowych ze skutkiem wstecznym – Sytuacja o charakterze wyłącznie wewn.
- C-82/13 - Przedstawienie stanu faktycznego – Niewystarczający charakter
- C-466/11 - Powództwo wytoczone przez włoskie ofiary zbrodni wojennych przeciwko RFN - poza zakresem prawa UE
- C-339/10 - Uchwała w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - Brak związku z prawem UE
- C-457/09 - sprawa dotyczy prawa do skutecznej ochrony sądowej, ale jej przedmiot dotyczy sytuacji wyłącznie wewn.
- C-153/13 - stosowanie *ratione temporis* - Okoliczności faktyczne, które miały miejsce przed przystąpieniem do UE
- C-344/09 - wymóg istnienia sporu oraz postępowania mającego na celu wydanie orzeczenia o charakterze sądowym - odesłanie w postępowaniu adm. o wydanie opinii o promieniowaniu przez stacje GSM (chyba)
- C-497/08 - odesłanie przez sąd, lecz w postępowaniu niespornym w przedmiocie powołania likwidatora spółki
- C-109/07, pkt 23-30 - brak niezawisłości organu odsyłającego
- C-328/04 - zgodność z KPP przepisu karnego zabraniającego publicznego używania symbolu postaci czerwonej gwiazdy pięcioramiennej
- pytania hipotetyczne/ogólne: C-250/03; C-235/02; C-166/06; C-480/04. C-436/05, C-234/-5, C-425/03; C-307/95.
- inne przyczyny: C-2/96, C-28/98, C-445/01, C-325/98, C-116/00, C-386/02, C-66/97, C-326/95, C-436/05, C-422/98.

Zarzut niedopuszczalności pytania podnoszony przez uczestników postępowania - odrzucenie przez Trybunał – przykłady

- C-74/16 Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania/Ayunamiento de Getafe: czy zwolnienie KK z niektórych podatków na mocy konkordatu m. Hiszpanią i PK może stanowić pomoc państwa (107 TFUE)?
- C-72/15 The Queen i Rosneft/Her Majesty Treasury i in. : pytanie o ważność aktów zamrażających aktywa Rosneftu (sankcje na Rosję w zw. z sytuacją na Ukrainie)
- C-526/14 Kotnik i in/Državni zbor Republike Slovenije: pytanie o zgodność pomocy dla sektora bankowego w Słowenii z prawem UE
- C-69/14 Tarsia/Statul roman: zasady równoważności i skuteczności
- C-370/12 T. Pringle/Government of Ireland i in.: pytania dotyczące ważności EMS (kwestionowano również kompetencję TSUE do udzielenie odpowiedzi)

Rola sędziego sprawozdawcy

- Wstępna analiza sprawy
- Propozycje w sprawach proceduralnych do decyzji Prezesa ETS / Przewodniczącego izby
- Sprawozdanie wstępne/projekt postanowienia
 - stan faktyczny, prawny, pozycje stron, wskazanie problemów prawnych, wskazanie istniejącego orzecznictwa, ew. propozycja rozwiązania
 - propozycje co do składu, opinii, środków organizacji postępowania
- Przesłanie sprawy na Zgromadzenie Ogólne
- Projekt motywów wyroku/postanowienia

Rola Zgromadzenia Ogólnego

Organizacja Zgromadzenia Ogólnego

- część pisemna: raport + noty przygotowawcze
- zebranie plenarne
- prawo głosu – 28+11
- przewodniczy Prezes ETS – Koen Lenaerts
- protokół z zebrania

Kompetencje Zgromadzenia Ogólnego – Art. 59 reg. post.

- wyznaczenie składu – 3, 5, wielka izba (15), pełny skład
- potrzeba rozprawy, sporządzenia opinii przez RG
- zarządzenie środków organizacji postępowania lub środków dowodowych

Rola Przewodniczącego izby

Decyzje dotyczące przebiegu postępowania po ZO

- wezwanie sądu odsyłającego do uzupełnienia bądź wyjaśnienia wniosku lub odpowiedzi na pytania
- wezwanie stron do przedstawienia informacji, dokumentów, odpowiedzi na pytania
- nakaz koncentracji/koordynacji wystąpień na rozprawie
- wyznaczenie terminu rozprawy
- zawieszenie, podjęcie, umorzenie
- przyznanie pomocy prawnej – Art. 115 reg. post.
- (teoretycznie) zarządzenie środków tymczasowych

Organizacja pracy składu sędziowskiego (izby)

Izby 3-osobowe, 5-osobowe, Wielka Izba, Pełny Skład

- Przewodniczący izby
- Sędzia sprawozdawca
- Sędziowie „asesorzy”

Postępowanie pisemne

- Uwagi na piśmie
 - jeden termin dla wszystkich uczestników
 - jedna runda uwag przed rozprawą i przed opinią RG
 - strony mogą wnosić o rozprawę po fazie pisemnej
- Postępowanie przyspieszone - skrócone terminy
- Postępowanie pilne - całkowite pominięcie bądź ograniczony krąg:
 - PCz odesłania
 - Ewentualnie PCz, które wydało decyzję będącą przedmiotem postępowania

Rozprawa

Faza przygotowawcza

- pytania do stron na rozprawę
- nakaz koncentracji wystąpień

Przebieg

- wystąpienia stron - kolejność, języki, tłumaczenie symultaniczne
- pytania sędziów bądź rzecznika generalnego
- replika
- podanie terminu opinii przez RG

Po rozprawie

- ponowne otwarcie postępowania ustnego
- wezwanie do złożenia uwag na piśmie

Rola rzecznika generalnego

- Geneza
- 11 rzeczników (w tym 6 stałych)
- Rzecznik przydzielany do każdej sprawy
 - wysłuchanie w kwestiach proceduralnych
 - zajęcie stanowiska w trybie Art. 181 reg. post.
 - sporządzenie opinii
- **Kiedy opinia:** decyzją Zgromadzenia Ogólnego, na wspólny wniosek sędziego sprawozdawcy oraz rzecznika generalnego + zawsze z trybie przyspieszonym i pilnym
- **cel opinii:** przedstawianie, w sposób całkowicie bezstronny i niezależny, opinii co do istoty sprawy
- charakter niewiążący
- ciężar intelektualny
- brak wysłuchania stron w przedmiocie opinii

Opracowanie wyroku

- Projekt motywów wyroku – sędzia sprawozdawca
- Narada składu sądzącego (z wyłączeniem rzecznika)
 - część pisemna
 - część ustna (*délibéré*)
- Obróbka redakcyjna – lektorzy
- Tłumaczenie (+ sprawdzenie spójności), słowa kluczowe, streszczenia, wersja do Dz.Urz.UE
- Podpisanie - brak instytucji zdania odrębnego
- Ogłoszenie/doręczenie i ew. publikacja

Skutki orzeczenia prejudycjalnego

- *Inter partes* – związanie sądu odsyłającego
- *Erga omnes* w przypadku orzeczenia nieważności aktu UE - Art. 266 TFUE
- obowiązek usunięcia niezgodności (Jonkman C-231/06, pkt 38)
 - zapewnienie pełnego poszanowania praw jednostek
 - zwrot pobranych świadczeń
 - odszkodowanie (C-6/90 Francovich, C-48/93 Factortame)
 - odpowiedzialność za niewykonanie orzeczenia – zawsze!
- *Ex tunc* – zasada ogólna – skutek retroaktywny od daty wejścia w życie przepisu (MyTravel C-291/03, pkt 16-17)

Możliwość ograniczenia skutków w czasie:

- pewność prawa, dobra wiara i poważne skutki (Skov C-402/03, pkt 51; Legros C-163/90, pkt 30-34)
- stwierdzenie nieważności – Art. 264 ust. 2 TFUE
- interpretacja – np. Requette Frères C-228/92, pkt 19-30
- w szczególności od daty wyroku
- szczególna ochrona osób, które dochodziły swych praw przed tą datą (Régie Networks C-333/07, pkt 118-128)
- Res iudicata (Wünsche 69/85, pkt 13)
- Zakaz pytania o acte clair/éclairé
- Możliwość ponownego odesłania Article 104 ust. 2 reg. post.
 - ponowne pytanie w świetle dodatkowych wyjaśnień, faktów, etc.
 - pytanie dodatkowe

Interpretacja wyroku prejudycjalnego:

- Nakaz interpretacji w świetle motywów
- Brak interpretacji legalnej - Article 104 ust. 1 reg. post.

Sprostowanie wyroku/postanowienia:

- z urzędu lub na wniosek uczestnika
- w terminie 2 tygodni od daty ogłoszenia wyroku/doręczenia postanowienia
- błędy pisarskie i rachunkowe oraz oczywiste omyłki - Article 103 reg. post.

Wymiar sprawiedliwości „w sieci”

Zapewnienie dostępu dla sądów krajowych do:

- wszystkich odesłań wraz z uzasadnieniem we wszystkich językach
 - od 1.1.2018 – sądy najwyższych instancji
- wszystkich orzeczeń prejudycjalnych – na dziś nie wszystkie są publikowane
- bazy danych orzeczeń krajowych po wydaniu orzeczenia prejudycjalnego
- opracowań prawno-porównawczych sporządzanych na wniosek sędziów przez Działa Analiz i Dokumentacji – w przyszłości

Integracja różnych forów: sieć sądów naczelných, Europejska Sieć Rad Sądownictwa

Miejsce na innowacje: sieć radców prawnych prawa UE (HU); biuro prawa UE w departamentach analiz SN (PL, LT, LV), etc.

Krzysztof Pleśniak

Trybunał Sprawiedliwości

Gabinet rzecznika generalnego Eleanor Sharpston

krzysztof.plesniak@curia.europa.eu